

Jaarverslag Museumgemaal Cremer 2012-2013

Inhoud:

- Geschiedenis gemaal Cremer
- Museumgemaal Cremer
- Bezoekers
- Evenementen

<http://www.museumgemaalcremer.nl>

Geschiedenis gemaal Cremer

Sinds mensenheugenis spannen de bewoners van oostelijk Groningen zich in om 'droge voeten te houden', dat wil zeggen, overtollig regenwater af te voeren naar de Eems. Belangrijke mijlpalen hierbij zijn 'de Boog van Ziel', de 2e sluis, gemaal Cremer en gemaal Rozema.

Om de afwatering te verbeteren, werd tussen 1600 - 1601 het Termunterzijldiep gegraven en een nieuwe zijk (= sluis) ontworpen. Gedeeltelijk werd gebruik gemaakt van de loop van de Termunter Ae. In 1686 werd de zijk door de St. Maartensvloed verwoest. Bij deze stormvloed kwamen bijna alle Termunters om het leven. Onder leiding van de stad Groningen, die toen de baas was in het Oldambt, werd Termunterzijk opnieuw opgebouwd. In 1725 werd o.l.v. de stadsbouwmeester Anthony Verburgh de huidige sluis met boogbrug aangelegd. Ter herinnering aan de aanleg is de brug voorzien van een zandstenen borstwering: De Boog van Ziel. Hierop staan de namen vermeld van de Overste Schepper, de Scheppers en de Zijlvesten, alsmede hun familiewapens. Deze personen waren de bestuurders van het in 1601 opgerichte Termunterzijlvest.

Teneinde de afwateringscapaciteit te vergroten, besloot het bestuur van het toenmalige waterschap Oldambt tot de bouw van een tweede sluis. Bij de monding van het Zijldiep werd een zijtak gegraven, waarin de tweede uitwateringssluiskwam te liggen. Met de bouw van de 'Nieuwe Termunterzijk' werd de afvoercapaciteit verdubbeld. Deze sluis werd in 1870 in gebruik genomen.

Rond 1930 bereikte de capaciteit van de beide sluisen haar maximum. Het waterschap Oldambt gaf in 1929 opdracht voor de bouw van een gemaal, dat dag en nacht, ongeacht de getijden buiten de dijk, water naar zee kon pompen. De fabriek Werkspoor in Amsterdam werd belast met het machinegedeelte. Het werk werd in 1931 opgeleverd. De totale bouwkosten bedroegen Hfl 350.000,-. De capaciteit van dit gemaal was ca. 1.000 m³/minuut. Het gemaal kreeg de naam Cremer en is vernoemd naar vader en zoon Cremer, waterbouwkundigen bij het waterschap Oldambt.

Eind vorige eeuw maakte het Groningse fenomeen bodemdaling door aardgaswinning een forse toename van pompcapaciteit nodig. Het waterschap Hunza & Aa's besloot daarom in Termunterzijk een geheel nieuw gemaal te bouwen, het gemaal Rozema, dat in 2000 in gebruik werd genomen. Gelijktijdig werd gemaal Cremer buiten dienst gesteld. Het nieuwe gemaal heeft een capaciteit van 2.700 m³/minuut.

Museumgemaal Cremer

Met medewerking van het Waterschap Hunze & Aa's, de gemeente Delfzijl, de Europese Unie, Commissie Bodemdaling, Dienst Landelijk Gebied, diverse bedrijven en vrijwillige initiatieven kon het buiten dienst gestelde gemaal Cremer als museumgemaal worden behouden. Voor het beheer werd in 2000 de Stichting Gemaal Cremer in het leven geroepen, die zich heeft verplicht het gemaal en alle daaraan verbonden installaties en bouwwerken en het ex- en interieur in een goede staat te behouden, om in geval van calamiteiten weer operationeel te kunnen worden. Tot dusverre is dit in de praktijk nog niet nodig geweest.

De specifieke architectuur van het gebouw en de technische specificaties van het motorenpark bestempelen het gemaal als industrieel erfgoed. Het gemaal is sinds 2001 een rijksmonument.

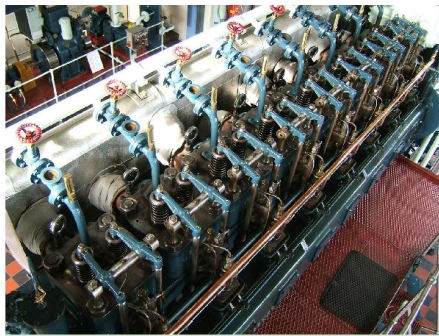
In november 2002 opende museumgemaal Cremer haar deuren.

Het stichtingsbestuur bestaat uit zeven leden: Jan Köller, voorzitter, Haaije van Dam, secretaris, Jan Harms, penningmeester, Hans Beukema, Hemmo Bolhuis en Bé Kerbof. Eén bestuurslid representeert het Waterschap & Aa's (H. Bolhuis)..

Het bestuur onderhoudt goede contacten met de bestuurders en technici van het Waterschap Hunze & Aa's, het gemeentebestuur van Delfzijl, sponsors en de Nederlandse Gemalenstichting.

De technische installaties en motoren worden onderhouden en bediend door een groep van bijna twintig vrijwilligers. Ongeveer de helft van hen heeft een achtergrond als werktuigkundige.

In 2012/2013 kwamen er 3 vrijwilligers bij. De ploeg bestond uit Hans Bakker, Kevin Blaauw, Klaas Bouwkamp, Willie Brouwer, Tjeerd Dijk, Tom van Dijk, Henk Kerbof, Gerrit Koller, Riekus Köller, Jan Koster, Arend Mos, Dick Ottens, Yvonne Quispel, Johnny de Raaf, Auko Tuik, Willem Wartena, Jaap Wedda, Rudolf Werkman, Daan Zwarberg.

In 2011 vroeg de Werkspoor dieselmotor al veel aandacht. Koelwaterlekkage leidde indertijd tot een uitgebreid onderzoek. De oorzaak werd gelokaliseerd in doorvoeraansluitingen, die zich enigszins hadden losgewerkt en daardoor het weglekken van water van de cilinderkoeling mogelijk maakten. Het euvel werd in eigen beheer gerepareerd.

In 2013 deed de Werkspoor wederom van zich spreken. Tijdens het proefdraaien liep de persdruk zeer langzaam op. Onderzoek leerde dat de oorzaak een verstopte filter was. Nadere inspectie bracht aan het licht dat een filterelement door roest was aangetast. Met gebruikmaking van de faciliteiten van de Zeevaartschool in Delfzijl werd in eigen beheer een nieuw element gemaakt. Bij de inspectie was voorts gebleken dat de fijnfilter geen filterelement bevatte. Hierin werd voorzien. Voorts bleek de manometeraansluiting dichtgeslibd te zijn. Het probleem werd verholpen door de verstopping uit te boren en de leiding door te blazen.

Na de uitgevoerde reparaties bleek tijdens het proefdraaien dat de druk opnieuw wegviel. Uit onderzoek bleek dat de rubberen 'ster' in de koppeling was versleten. Er werden daarop twee poelies met een daarvoor aangeschafte poelietrekker verwijderd. Voor de koppeling van dit type bleek geen rubberen ster meer verkrijgbaar, waarop een geheel nieuwe koppeling werd aangeschaft. Deze werd gemonteerd, maar een complicerende factor was nu, dat de motor niet optimaal kon worden uitgelijnd. Hierop werden de gaten van de elektromotor naar 14 mm opgeboord. Daarna werd de motor volgens de geldende maatstaven uitgelijnd en werd met succes proefgedraaid.

Kortom, het constateren van een afwijkende persdruk leidde tot een niet voorziene, veelomvattende en veel tijd- en energievergende reparatie.

Meer informatie over de onderhoudsklussen in 2012 en 2013 op website www.museumgemaalcremer.nl.

Naast eigen onderhoud werd ook een klus voor anderen uitgevoerd, nl. de restauratie van de motor van de garnalensloep TM 48 die in Zoutkamp wordt gerestaureerd.

Zoals elk jaar werd ook in 2012 en 2013 de operatie Haven op Diepte' (afvoeren van uit de Eems afkomstig slib) uitgevoerd, in nauwe samenwerking tussen Waterschap Hunze en Aa's, een ploegboot en het gemaal Cremer.: In 2012 werd 17 uur gedraaid en $\pm 1.116.500 \text{ m}^3$ water verpompt; de diepte van de haven nam toe met 2,5 meter. In 2013 werd 16 uur gedraaid, $\pm 1.035.600 \text{ m}^3$ water verpompt en nam de diepte van de haven met 2 meter toe.

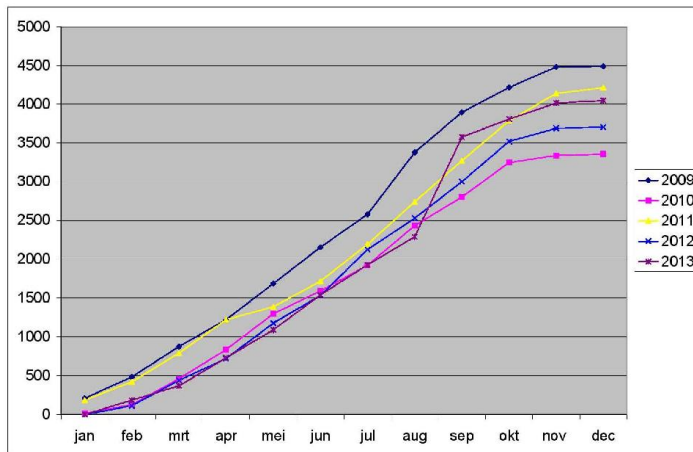
Bezoekers

Het museumgemaal is m.u.v. december/januari elke zondagmiddag van 13.00 tot 17.00 u open voor bezoekers. Twee vrijwilligers treden dan op als gastheer en laten ook de motoren een paar maal draaien.

Ook bezocht een scala aan uiteenlopende groepen (bedrijven, verenigingen, scholen etc.) het gemaal op afspraak. Opvallend is de toenemende belangstelling van basisscholen.

In 2012 bezochten in totaal 3.702 mensen het gemaal en in 2013 waren er 4046 bezoekers.

Het merendeel van de bezoekers komt uit Nederland, maar in de loop der jaren hadden we bezoekers uit meer dan 30 andere landen, van Duitsland tot Zambia, van België tot Peru.

Bloemlezing uit het gastenboek

- Ik was hier voor de 2^e keer en wat heb ik weer genoten van de ratelende 'jongens'. Dank dat jullie ze weer hebben laten werken. Ik kom vast weer terug!
- Pure pracht en kracht!
- Dank en lof voor de vrijwilligers voor het onderhoud en de toelichting (vele malen)
- Ik vind het heel interessant en ook een beetje raar
- Ik heb hier genoten. Bij de entree van het gebouw rook ik het gepoetste metaal en dacht ik terug aan mijn vader...
- Heel mooi dat jullie op deze wijze mensen in aanraking brengen met onze 'strijd' tegen het water
- Ik vind het mooi en cool
- Leuke draaidingen

In 2013 is een zgn. geocache bij het gemaal geplaatst, die behoorlijk wat zoekers trok, en daarmee ook nieuwe bezoekers opleverde.

Evenementen in het gemaal in 2012 en 2013

Tien jaar museum – Fotoexpositie Genoat en Droge Voeten

In november 2012 was het tien jaar geleden dat gemaal Cremer haar deuren opende als museum. Dat is in april 2013 onder grote belangstelling herdacht. Ook is toen de expositie 'Genoat en Droge Voeten' geopend door oud bestuurslid Martin Zijlstra. De expositie bestaat voor het merendeel uit historische foto's van de (garnalen)visserij in Termunterzijl, maar gaat ook in op de geschiedenis van de waterbeheersing, veiligheid en handelsvaart in en rondom Termunterzijl. Vooral de foto's over de visserij waren voor veel bezoekers een feest van herkenning.

Droge voeten tocht

Na de succesvolle Drie Gemalen Tocht in 2011 organiseerden we zowel in 2012 als 2013 op Nationale Gemalen en Molendag (2^e zaterdag van mei) een Droge Voeten Tocht. Deelnemers konden niet alleen de drie museumgemalen in Termunterzijl, Nieuwolda en Winschoten bezoeken, maar ook poldermolen De Dellen. Vervoer vond plaats met het historische bolschip De Volharding en een historische bus. In beide jaren namen rond de 50 mensen deel aan deze tocht (maximum aantal). De reacties waren onverdeeld' bijzonder positief: 'voor herhaling vatbaar'.

100 jaar Bootje Zaaï'n – expositie maritieme schilderijen

Tijdens de viering van 100 jaar Bootje Zaaï'n begin september 2013 in en om de haven van Termunterzijl, was gemaal Cremer het hele weekend geopend. Ter gelegenheid van Bootje Zaaï'n was er een extra expositie van maritieme schilderijen.

Tocht om de Noord – Mini opera in het gemaal

Ongeveer een kwart van de ruim 3.000 deelnemers aan het jaarlijkse wandelfestival Tocht om de Noord, die in 2013 o.a. door Termunten en Termunterzijl liepen, bezocht zondag 29 september ook gemaal Cremer. Veel van hen namen even de tijd om te genieten van de 'mini-opera' over de Moorden in Geefsweer van Kees Stekete, uitgevoerd door vocaal ensemble Sequens en het Ivak blazersensemble. Men was niet alleen enthousiast over de muziekvoorstelling zelf maar ook over de locatie: "Wat een verrassing, muziek in een gemaal, dat hoor je niet zo vaak, heel bijzonder...".

